

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen uudelleenlaatimiseksi (unionin yleiseen talousarvioon sovellettavat varainhoitosäännöt; varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinta)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 16 päivänä toukokuuta 2022 tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä uudelleenlaatimiseksi sekä ehdotuksesta laadittu muistio

Helsingissä 6.10.2022

Valtiovarainministeri Annika Saarikko

Neuvotteleva virkamies Anna Hyvärinen

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEN UUDELLEENLAATIMISEKSI UNIONIN YLEISEEN TALOUSARVIOON SOVELLETTAVISTA VARAINHOITOSÄÄNNÖISTÄ (VARAINHOITOASETUKSEN UUDELLEENLAADINTA)**1 Yleistä**

Euroopan komissio antoi 16 päivänä toukokuuta 2022 (COM(2022) 223 final) ehdotuksen (jäljempänä uudelleenlaadintaehdotus), joka koskee EU:n varainhoitoasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU, Euratom) 1046/2018; jäljempänä varainhoitoasetus) uudelleenlaadintaa. Ehdotuksen suomen- ja ruotsinkieliset kieliversiot, joihin tämä muistio perustuu, julkaistiin 31.8.2022.

Komission mukaan uudelleenlaadintaehdotus pohjautuu vuonna 2021 pidettyyn julkiseen kuulemiseen. Vaikka komission mukaan on kyse kohdennetusta ehdotuksesta, ehdotus kattaa monia teemoja ja sisältää lukuisia säännösmuutoksia.

EU:n varainhoitoasetus on laaja kokonaisuus. Voimassa oleva asetukset sisältää yli 280 artiklaa. EU:n varainhoitoasetusta uudistettiin kokonaisuutena vuonna 2018, mitä edelsivät noin kaksi vuotta kestäneet neuvottelut. Varainhoitoasetus on luonteeltaan horisontaalinen säädös. Sitä sovelletaan kaikkiin EU:n talousarviosta suoritettaviin menoihin ja tuloihin. Varainhoitoasetuksessa vahvistetaan säännöt ja periaatteet, jotka koskevat EU:n talousarvion laatimista ja toteuttamista sekä tilinpäätöksen laatimista ja tilintarkastusta. Asetuksessa säädetään paitsi EU:n talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä, myös varojen osoittamisesta niiden saajille ja unionin toimielinten omasta taloushallinnosta. Lisäksi asetuksessa säädetään muun muassa toimielinten tekemistä hankinnoista, avustusten ja palkintojen myöntämisestä sekä rahoitusvälineistä ja talousarviotakuista. Voimassaolevan varainhoitoasetuksen 280 (1) artiklan mukaan asetusta tarkastellaan uudelleen aina tarpeen mukaan ja joka tapauksessa viimeistään kaksi vuotta ennen kunkin monivuotisen rahoituskehityksen voimassaolon päättymistä.

Komissio on lisäksi antanut 22 päivänä huhtikuuta 2022 ehdotuksen varainhoitoasetuksen 48, 99, 107 ja 108 artiklojen muuttamisesta (COM (2022) 184 final, jäljempänä muutosehdotus). Komissio esittää, että varainhoitoasetuksen kyseisiä artikloja muutettaisiin EU:n tuomioistuinten oikeuskäytännön johdosta. Muutosehdotuksesta on toimitettu eduskunnalle U-kirjelmä (U 49/2022 vp).

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö ja tavoite

Komission mukaan pääasiallinen syy uudelleenlaadintaehdotuksen antamiseen on varainhoitoasetuksen mukauttaminen EU:n vuosien 2021-2027 monivuotiseen rahoituskehitykseen. Komissio käyttää tässä yhteydessä käsitettä ”yksi yhteinen sääntökirja”, millä tarkoitetaan, että kaikki yleiset taloudenhoitoa koskevat säännökset olisivat varainhoitoasetuksessa. Komission mukaan sen ehdottamat säännösmuutokset parantaisivat oikeusvarmuutta. Muita komission perusteluja uudelleenlaadintaehdotuksen antamiselle ovat kriisinhallintaa koskevat muutokset ja koronapandemian hoidosta saadut opit, varainhoitoasetuksen ajanmukaistaminen ja yksinkertaistaminen sekä unionin taloudellisten etujen suojeleminen.

Seuraavaksi selostetaan komission keskeisimpien muutosehdotusten sisältöä. Tämän lisäksi komissio esittää useita teknisiä päivityksiä ja korjauksia asetuksen artikloihin.

Yhteensovittaminen vuosien 2021-2027 monivuotiseen rahoituskehykseen, artikkelit 6, 10, 12 (2 ja 4), 14 (1 ja 2), 15 (1, 2 ja 4), 18 (2), 32 (2), 41 (2), 44 (1 ja 3), 54, 96, 114 (1) ja 115 (3).

Komissio ehdottaa, että varainhoitoasetuksen tiettyjä säännöksiä tarkistettaisiin vuosien 2021-2027 monivuotisen rahoituskehyksen (jäljempänä MFF) ja siihen liittyvien EU:n rahoitusohjelmien perussäädösten johdosta. Varainhoitoasetukseen sisällytettäisiin joitain poikkeuksia yleisistä budjettiperiaatteista, joista nyt säädetään rahoitusohjelmien perussäädöksissä. Tämä kuitenkin vaikuttaisi säännösten ajalliseen soveltamiseen, sillä monivuotista rahoituskehystä koskeva asetus ((EU, Euratom) 2093/2020; jäljempänä rahoituskehysasetus) ja ohjelmien perussäädökset ovat määräaikaista, kun taas varainhoitoasetuksen sääntelyä sovelletaan ilman ajallista rajoitusta, ellei toisin ole säädetty.

Komissio ehdottaa muutoksia varainhoitoasetuksen 12 artiklaan koskien määrärahojen peruuttamista ja määrärahojen poikkeuksellista siirtämistä varainhoitovuodelta toiselle. Ehdotus joustavoittaisi mm. maatalousalan varausta koskevaa säännöstä 12 (2) (2) artiklassa. Koska rahoituskehysasetus sekä yhteisen maatalouspolitiikan asetus ((EU) 2116/2021) ovat määräaikaista, säännösehdotus laajentaisi poikkeuksen ajallista soveltamista. Komissio ehdottaa 12 (4) (a) artiklaan muutosta, jonka mukaan tietyissä määrärahalajeissa vuodelta toiselle siirretyt määrärahat käytettäisiin ennen budjetoituja määrärahoja. Komissio ehdottaa vielä muun muassa, että tiettyjen rahoitusohjelmien perussäädösten säännöksiä toistettaisiin 12 (4) artiklassa.

Komissio ehdottaa muutoksia varainhoitoasetuksen 14 ja 15 artikloihin liittyen käyttämättömien sitoumusten vapauttamiseen. Varainhoitoasetuksen pääsääntö on ja olisi myös jatkossa, että sidotut, mutta käyttämättä jääneet maksusitoumusmäärärahat eli sitoumukset peruutetaan. Poikkeuksena tähän pääsääntöön olisivat tietyt 14 artiklassa nimenomaisesti mainitut säädökset sekä 15 artikla. Komissio ehdottaa varainhoitoasetuksen 15 (4) artiklaan uutta säännöstä, jonka mukaan rahoitusohjelmien NDICI-Global Europe ((EU) 947/2021), IPA III ((EU) 1529/2021), merentakaiset maat ja alueet ((EU) 1764/2021) ja NDICI:n ydinturvallisuus –osuus ((EU) 948/2021) vapautetut sitoumukset otettaisiin automaattisesti käyttöön uudelleen. Komission 15 (4) artiklaa koskeva ehdotus liittyy MFF-sopuun, mutta on sitä laajempi. MFF-sopun osana aiempi Euroopan kehitysrahasto (EKR) sisällytettiin NDICI-Global Europe-ohjelmaan ja tähän liittyy sitoumusten poikkeuksellinen uudelleenkäyttö. Ehdotettu 15 (4) artikla kohdistuisi kolmeen muuhun EU:n talousarvion ulkosuhderahoituksen ohjelmaan NDICI-Global Europe-ohjelman lisäksi. Poikkeuksella ei olisi liityntää rahoituskehyskausiin, vaan se olisi voimassa toistaiseksi, mikä johtaisi käyttämättömien sitoumusten kierrättämiseen pitkäksi aikaa. Sitoumusten uudelleenkäyttö olisi automaattista, eikä harkinnanvaraista.

Komissio ehdottaa vielä, että varainhoitoasetuksen 6 artiklaan lisättäisiin viittaus asetukseen yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi ((EU, Euratom) 2092/2020, jäljempänä yleinen ehdollisuusasetus).

Otto- ja antolainaus, artikla 52 (1)(d)(iii)

Komissio ehdottaa, että otto- ja antolainauksen raportointia uudistettaisiin. Yhtenä tavoitteena on saattaa varainhoitoasetuksen sääntely vastaamaan MFF-sopua, erityisesti toimielinten välistä

sopimusta¹ ja yhteistä julistusta². Komission mukaan muutoksilla parannettaisiin läpinäkyvyyttä, selkeytettäisiin sääntelyä sekä parannettaisiin yhteistyötä budjettivallan käyttäjien kanssa. Lisäksi ehdotus komission mukaan yksinkertaistaisi ja yhdenmukaistaisi otto- ja antolainauksen raportointivelvoitteita. Sisällöllisesti kyse on siitä, että komissio toimii kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla EU:n lukuun, sekä tilinpäätös- ja taseraportoinnista ja rahavirroista. Jatkossa kuhunkin vuosittaiseen EU:n talousarvioon liitettäisiin liiteasiakirja, joka sisältäisi kattavan katsauksen komission lainanotto- ja lainanantotoimiin. Komission mukaan näin koottaisiin yhteen nykykäytäntöä ja vahvistettaisiin raportoinnin oikeudellista asemaa.

Käyttötarkoitukseensa sidotut tulot, artikkelit 21 (2) (a), 22 (1) (c) ja 41 (3) ja poistettavaksi ehdotettu 8)

Komission mukaan ehdotuksella lisättäisiin ulkoisten käyttötarkoitukseensa sidottujen tulojen läpinäkyvyyttä ja toteutettaisiin MFF-sovun edellyttämät muutokset. Muutos olisi komission mukaan kuitenkin laajempi kuin mitä toimielinten välinen sopimus edellyttää, sillä se koskisi kaikkia ulkoisia käyttötarkoitukseensa sidottuja tuloja. Ehdotetun 22 (1) (c) artiklan mukaan EU:n talousarvion liitteessä esitettäisiin kaikki budjettikohdat, joihin odotetaan saatavan ulkoisia käyttötarkoitukseensa sidottuja tuloja, sekä tiedot tällaisten tulojen arvioiduista määristä. Käytännössä tämä tarkoittanee, että arvio seuraavan varainhoitovuoden ulkoisista käyttötarkoitukseensa sidotuista tuloista esitettäisiin EU:n lopullisen talousarvion liitteessä, vuoden lopulla. Nykyisin arvio seuraavan varainhoitovuoden ulkoisista käyttötarkoitukseensa sidotuista tuloista esitetään talousarvioesityksen valmisteluasiakirjassa, käytännössä alkukesällä. Komissio ehdottaa vielä, että jatkossa talousarvioesityksen valmisteluasiakirjassa esitettäisiin tiedot edeltävän vuoden käyttötarkoitukseensa sidottujen tulojen toteutuksesta, mukaan lukien tieto vuodelta toiselle siirretyistä määristä.

Komissio ehdottaa yleissäännöstä jäsenvaltioiden mahdollisista vapaaehtoisista lisärahoitusosuuksista, jotka EU:n talousarviossa käsiteltäisiin ulkoisina käyttötarkoitukseensa sidottuina tuloina. Ehdotetun 21 (2) (a) artiklan mukaan jäsenvaltioiden erityiset lisärahoitusosuudet, vapaaehtoiset rahoitusosuudet mukaan luettuina, unionin ohjelmiin, välineisiin ja toimiin ovat ulkoisia käyttötarkoitukseensa sidottuja tuloja. Komission mukaan säännöksen avulla yksinkertaistettaisiin varainhallintaa ja vältettäisiin tarpeettoman aikaisia maksupyyntöjä jäsenvaltioille. SEUT 311 artiklan mukaan EU:n talousarvio tulisi rahoittaa kokonaisuudessaan unionin omilla varoilla, sanotun kuitenkin rajoittamatta muita tuloja.

Rahoitusvälineet, talousarviotakuut ja rahoitustuki sekä raportointi, artikkelit 2 (9, 15, 33, 38 ja 58), 7 (4), 10 (5), 38 (3)(c), 41 (5)(g), 112 (2), 113 (1)(a), 113 (4), 115 (2), 163 (4), 212 (5), 213 (4 ja 5), 214 (3), 218, poistettavaksi ehdotettu 219 (2), 221 ja 253 (1)(g)

Komission mukaan se ehdottaa tehtäväksi pääosin teknisiä muutoksia varainhoitoasetuksen X osastoon Rahoitusvälineet, talousarviotakuut ja rahoitusapu ja näihin liitännäisiä muutoksia

¹ Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission välinen toimielinten sopimus talousarviota koskevasta kurinalaisuudesta, talousarvioyhteistyöstä ja moitteettomasta varainhoidosta sekä uusista omista varoista, mukaan lukien etenemissuunnitelma uusien omien varojen käyttöönottamiseksi, ks. liite II uusien omien varojen käyttöönottamiseksi tehtävää etenemissuunnitelmaa koskeva toimielinten yhteistyö; [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32020Q1222\(01\)&qid=1610020459659&from=FI](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32020Q1222(01)&qid=1610020459659&from=FI)

² Yhteiset ja yksipuoliset julistukset, 12793/20, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12793-2020-INIT/fi/pdf>

muualle varainhoitoasetukseen. Komission ehdotuksen perustelujen mukaan pyrittäisiin poistamaan epäjohtonmukaisuuksia ja tarpeettomia kohtia, päivitetäisiin määritelmiä ja muita säännöksiä sekä otettaisiin paremmin huomioon rahoittamisen ja talousarviotakuiden toiminta.

Voimassa oleva varainhoitoasetus sisältää useita raportointivelvoitteita ehdollisista veloista ja yhteisestä takuurahastosta. Ehdotuksen mukaan muutettaisiin tiettyjä raportointivelvoitteita, jotka koskevat rahoitusvälineitä, talousarviotakuuta, yhteistä takuurahastoa ja ehdollisia velkoja. Komission mukaan näin parannettaisiin läpinäkyvyyttä ja poistettaisiin epäjohtonmukaisuuksia. Lisäksi komission mukaan varmistettaisiin, että kunkin raportoinnin ajankohta on tarkoituksenmukainen. Komission mukaan ei kuitenkaan vähennettäisi raportoitavia tietoja verrattuna nyky sääntelyyn. Sisällöllistä muutosta tarkoittaisi kuitenkin esimerkiksi se, että talousarviotakuiden osalta 41 (5) (g) artiklassa säädettäisiin, että vuosittain talousarvioesityksen valmisteluasiakirjassa arvioitaisiin jatkossa yhteisen vararahaston rahoitusasteen riittävyys ja tarve yhteisen vararahaston täydentämiseen. Lisäksi, ehdollisten velkojen raportointia koskevia säännöksiä järjestettäisiin uudelleen asetuksessa, mikä saattaisi johtaa myös sisällöllisiin muutoksiin esimerkiksi raportointiaikojen suhteen.

Avustukset, palkinnot sekä EU:n toimielinten antamat muut kuin rahalliset lahjoitukset; avustuksista artikkelit 2 (17), 134, 135, 184 (3), 187, 194 (2), 196 (4), 208 (3) ja 209 (1); palkinnoista artikla 2 (52), 210 (4) ja 211 (1); muista kuin rahallisista lahjoituksista artikkelit 2 (1-3, 38, 50 ja 58), 57, 112 (2), 133 (4), 154 (3) ja 244)

Avustusten osalta komissio ehdottaa teknisiä muutoksia ja yksinkertaistamista koskien esimerkiksi kustannuksiin sitomattomia avustuksia ja avustusten yksinkertaistettuja muotoja, vapaaehtoistyön huomioimista, hakijan kuulemisvelvollisuutta ja voiton tuottamisen kieltävän periaatteen laskemista. Lisäksi yksinkertaistettaisiin taloudellisen tuen myöntämistä kolmansille osapuolille, kun kyse on esimerkiksi humanitaarisesta avusta tai pelastuspalvelutoimista. Palkintojen osalta komissio ehdottaa, että EU:n toimielimet voisivat myöntää kilpailun perusteella ei-rahamääräisiä palkintoja, joita olisivat esimerkiksi lahjakortit, liput ja matkat, ja tiettyjä tarkempia säännöksiä tähän liittyen.

Komissio ehdottaa, että EU:n toimielinten tekemiä muita kuin rahallisia lahjoituksia varten luotaisiin uusi oikeusperusta varainhoitoasetukseen. Komission mukaan uusi säännös kokoasi yhteen nykykäytäntöä. Jo tähän asti toimielimet ovat tehneet esimerkiksi pienimuotoisia tavara-lahjoituksia. Määräaikaisen hätätilanteen tukivälineen (ESI) kautta toimielimet ovat tehneet myös arvoltaan merkittäviä lahjoituksia. Komissio katsoo, että olisi tarpeen varautua mahdollisiin tuleviin kriisitilanteisiin ja säätää toimielinten esimerkiksi tavara- tai palvelumuodossa oleville lahjoituksista. Lahjoitusten vastaanottajina voisi olla esimerkiksi jäsenvaltioita tai muita henkilöitä tai toimijoita.

Julkiset hankinnat ja korvaukset ulkopuolisille asiantuntijoille, artikkelit 2 (22, 46, 51, 55, 75 ja 76), 117 (3), 144 (1), 153 (5), 154 (3), 164 (5 ja 6), 168 (3), 169 (1-3), 171 (1), 172 (5), 173 (1), 174 (2 ja 3), 175, 176 (2, 4 ja 5), 179 (1), 180 (3 ja 4) ja 242

Komission mukaan julkisia hankintoja koskevissa säännösmuutoksissa olisi kyse kriisinhallinnasta ja pandemian oppien huomioon ottamisesta, digitalisaatiosta, mukauttamisesta hankinta- ja sähköisen laskutuksen direktiiveihin ((EU) 24/2014, (EU) 55/2014), EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön huomioon ottamisesta, yksinkertaistamisesta ja teknisistä muutoksista.

Kriisinhallintaa ja kriiseihin varautumista varten komissio ehdottaa, että EU:n toimielimet, elimet ja täytäntöönpanovirastot voisivat tehdä hankintoja jäsenvaltioiden nimissä tai niiden puolesta toimeksiannon perusteella tai toimia mm. tukkuostajana tai -myyjänä lahjoittaakseen tai

myydäkseen edelleen tavaroita tai palveluja jäsenvaltioille. Komissio ehdottaa myös muita julkisiin hankintoihin ja kriisinhallintaan liittyviä säännösmuutoksia, muun muassa määritelmien päivittämistä sekä täytäntöönpanon nopeuttamista kriisitilanteessa.

Komissio ehdottaa, että varainhoitoasetuksen säännöksiä lähennettäisiin hankintadirektiiviin ja sähköisen laskutuksen direktiiviin. Ehdotus sisältää muutoksia sähköisiin hankintamenettelyihin, joiden tarkoitus on komission mukaan selkeyttää sääntelyä. Komissio ehdottaa myös uusia säännöksiä ammatillisten eturistiriitojen havaitsemisesta julkisissa hankinnoissa. Komission mukaan myös pyritään yksinkertaistamaan rakennusten hankintamenettelyjä. Lisäksi muutettaisiin säännöstä, joka koskee tarjoajan poissulkemista. Tällä säännösmuutoksella olisi yhteys varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmään (EDES). Komissio on liittänyt ehdotukseensa hankintoja koskevan liitteen.

Komissio ehdottaa muutosta palkatuille ulkopuolisille asiantuntijoille maksettaviin korvauksiin. Nykyistä korkeampi korvaus tulisi kyseeseen poikkeuksellisissa ja asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa. Komission mukaan asetuksessa otettaisiin huomioon markkinoilla vallitseva tosiasiallinen tilanne, jotta EU:n toimielimet voisivat kilpailla tasavertaisesti muiden toimijoiden tarjoamien palkkioiden kanssa markkinoilla, jossa ulkopuoliset asiantuntijat toimivat. Komission mukaan tietyillä aloilla, kuten investoinneissa ja rahoituspalveluissa, muut tahot tarjoavat asiantuntijoille paljon korkeampia palkkioita kuin mitä toimielimet pystyvät tarjoamaan. Euroopan tilintarkastustuomioistuimella on hiljattain julkaissut ulkoisiin asiantuntijoihin liittyen erityiskertomuksen 17/2022, External consultants at the European Commission – Scope for reform.

EU-rahoituksen saajien tietojen rekisteröinti, tiedonlouhinta, riskien pisteytys ja tietojen keskitetty julkaisu, artikkelit 36, 38, 74, 159 (5 ja 6) ja 275 (3 ja 4)

Komissio ehdottaa käyttöön kolmea eri tyyppistä tietojärjestelmää, joita ovat: 1) yhteinen integroitu tietotekninen järjestelmä, jota käytettäisiin tietojen rekisteröintiin, tiedonlouhintaan ja riskien pisteytykseen (Arachne); 2) järjestelmä EU-varojen saajien tietojen julkaisuun yleisölle (parannettu versio Varainhoidon avoimuuden järjestelmästä, FTS); ja 3) Varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä (EDES). Merkittävä muutos nykytilaan olisi, että järjestelmät tulisivat pakollisina käyttöön myös yhteistyöhön perustuvassa hallinnoinnissa sekä elpymis- ja palautumistukivälineen kaltaisessa hallinnoinnissa, jossa jäsenvaltio vastaanottaa ja panee täytäntöön komission suoran hallinnoinnin alaisia EU-varoja. EDES-järjestelmää käsitellään tässä muistiossa jäljempänä.

Komission mukaan Arachne-tietojärjestelmän käyttö saajien tietojen rekisteröintiin, tiedonlouhintaan ja riskien pisteytykseen muun muassa suojaisi unionin taloudellisia etuja, vähentäisi kaksinkertaisen rahoituksen ja eturistiriitojen riskiä sekä edistäisi digitalisaatiota. Rekisteröintiä, tietojen louhinta ja riskien arviointia tehtäisiin tilintarkastusta ja valvontaa varten. Komissio ehdottaa, että Arachne-järjestelmä otettaisiin käyttöön seuraavan monivuotisen rahoituskehityksen alusta eli 2028 alkaen myös yhteistyöhön perustuvassa hallinnoinnissa. Näin varattaisiin komission mukaan riittävä aika mukautua järjestelmään ja tarjota riittävä ohjeistus ja koulutus. Komissio olisi vastuussa järjestelmän kehittämisestä, hallinnoinnista ja valvonnasta. Arachne-tietojärjestelmä on jo nykyisin olemassa, mutta sen käyttö on rajatumpaa kuin mitä komissio ehdottaa.

Komissio ehdottaa muutoksia EU:n rahoituksen saajien tietojen julkaisuun läpinäkyvyyden parantamiseksi. Kyse olisi mahdollisesti parannetusta versiosta nykyisestä Varainhoidon avoimuuden järjestelmästä (FTS), jota komissio käyttää suorassa hallinnoinnissa. Komissio pitäisi jatkossa yllä internet-sivua ja sen taustalla tietokantaa. Keskitetty yleisöjulkisuus koskisi myös

yhteistyöhön perustuvaa hallinnointia. EU:n talousarviota toteuttavat jäsenvaltiot toimittaisivat komissiolle vähintään kerran vuodessa varainhoitoasetuksessa määritellyt tiedot EU:n rahoituksen saajista kyseisessä valtiossa. Komissio täydentäisi tietoja suoraan hallinnointia koskevilla tiedoillaan vastaten tietojen yhdistämisestä ja julkaisemisesta. Uusi järjestelmä tulisi käyttöön 2028 lähtien, mikä komission mukaan mahdollistaisi sujuvan siirtymän ja tietojärjestelmämuutokset.

Komission alustavasti antamien tietojen mukaan yleisöjulkisuutta koskevat säännösmuutokset eivät vaikuttaisi kunkin viranomaisen julkisuutta koskeviin velvoitteisiin. Henkilötietojen suojan osalta komissio on saanut lausunnon Euroopan tietosuojavaltuutetulta (lausunto 14/2022, 7.7.2022). Valtuutetun mukaan komission ehdottamia säännöksiä tietojärjestelmistä tulisi muokata, jotta uudelleen laadittu varainhoitoasetus täyttäisi asetuksen (EU) 2018/1725 (jäljempänä EUDPR-asetus) vaatimukset. Valtuutetun lausuntoa käsitellään jäljempänä muistion jaksossa 6.

Välillinen hallinnointi, artikkelat 38 (4), 41 (4)(b), 41 (5)(b), 62 (1)(c), 140 (5), 158, 159, 160 ja 163

Välillinen hallinnointi on käytössä erityisesti EU:n ulkosuhderahoituksessa. Välillisessä hallinnoinnissa unionin toteutuskumppanit toimeenpanevat EU:n talousarvion rahoitusta komission sijaan. Komission ehdotuksen mukaan välillinen hallinnointi perustuu sellaisten sääntöjen, järjestelmien ja menettelyjen noudattamiselle, joiden osalta toteutuskumppanit on ennalta arvioitu ja on todettu niiden tarjoavan saman tasoisen suojan EU:n taloudellisille eduille kuin, jos komissio itse vastaisi täytäntöönpanosta suoran hallinnoinnin mukaisesti. Tätä ennakkollista arviota kutsutaan pilariarvioksi.

Komission mukaan on tasapainotettava keskenään yhtäältä EU:n taloudellisten etujen suojelua ja toisaalta EU:n kykyä toteuttaa politiikkojaan luotettujen toteutuskumppanien kanssa, jotka noudattavat saman tasoisia, vaikkei täsmälleen samoja sääntöjä. Komissio ehdottaa mm., että tietyin edellytyksin organisaatioita voitaisiin vapauttaa pilariarvioinnista. Komissio ehdottaa uutta organisaatioiden ryhmää, jotka voivat tulla kyseeseen EU-budjetin välillisinä hallinnoijina. Komissio ehdottaa, että välillisessä hallinnoinnissakin sovellettaisiin pääosin varojen saajien tietoja ja niiden julkaisua sekä varhaishavaintaa ja poissulkemista koskevia tietojärjestelmiä. Lisäksi komissio ehdottaa joitain teknisiä muutoksia välillistä hallinnointia koskeviin säännöksiin.

EU:n myöntämismenettelyt, jotka koskevat turvallisuutta ja yleistä järjestystä, artikla 137

Komissio ehdottaa uutta artiklaa turvallisuuden ja yleisen järjestyksen suojelusta sekä myöntämismenettelyjen rajoittamisesta tällä perusteella. Komissio voisi ilmoittaa, kun se olisi tarpeen ja asianmukaisesti perusteltua, että tietty ratkaisu- ja myöntämismenettely vaikuttaa turvallisuuteen ja yleiseen järjestykseen. Kyse olisi erityisesti EU:n ja/tai jäsenvaltioiden strategisista omaisuuseristä ja intresseistä, mukaan lukien digitaalinen infrastruktuuri, viestintä- ja tietojärjestelmät sekä niihin liittyvät toimitusketjut. Toimivaltainen menojen ja tulojen hyväksyjä voisi asettaa erityisehtoja, jotka ovat tarpeen turvallisuuden ja yleisen järjestyksen suojelemiseksi. Ehtoja sovellettaisiin ratkaisu- ja myöntämismenettelyn ja sitä seuraavan oikeudellisen sitoumuksen koko elinkaaren ajan. Säännös sisältäisi avoimen listan ehdoista, joita voitaisiin käyttää. Ehdot voisivat koskea tiettyä toimijaa - esimerkiksi toimijan sijoittautumisvaltiota tai sitä, kohdistuuko toimijaan kolmannessa valtiossa sijaitsevan tahon määräysvaltaa-, toiminnan sisältöä tai turvallisuuden lisävaatimuksia. Ehdoissa tulee rajoittua siihen, mikä on tarpeen EU:n ja/tai jäsenvaltioiden turvallisuuden ja yleisen järjestyksen suojelemiseksi. Ehtojen tulee olla yhdenmukaisia EU:n kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Uusi artikla koskisi monen tyyppisiä

EU-budjetin täytäntöönpanon menettelyjä, kuten avustuksia, julkisia hankintoja, palkintoja ja välillistä hallinnointia.

EU:n rahoitusosuudet maailmanlaajuisiin aloitteisiin, artikla 240

Komissio ehdottaa, että varainhoitoasetuksen osastoon XII Muut talousarvion täytäntöönpanon välineet lisättäisiin uusi artikla, jonka perusteella EU voisi maksaa tukea maailmanlaajuisiin aloitteisiin (global initiatives). Kyse olisi uudesta EU-budjetin täytäntöönpanon tavasta ja merkittävästä sisällöllisestä muutoksesta. Komission mukaan voimassa olevassa varainhoitoasetuksessa ei ole oikeusperustaa, jota soveltaen EU voisi osallistua kansainvälisiin aloitteisiin. Tälaisiin aloitteisiin liittyminen olisi komission mukaan tarkoituksenmukainen keino saavuttaa unionin politiikkatavoitteita.

Ehdotetun 240 artiklan mukaan EU:n tuen edellytyksenä olisi, että kaikki seuraavat ehdot täyttyvät: 1) EU:lla on vähemmistörahoitusosuus; 2) EU:n rahoitusosuutta kohdellaan tasavertaisesti samassa suuruusluokassa olevien rahoittajien kanssa ja lisäksi ainakin yksi jäsenvaltio osallistuu suoraan samaan aloitteeseen ja samoilla ehdoilla kuin unioni; 3) tuloksista raportoidaan asianmukaisesti, 4) aloite huolehtii EU:n rahoitustuen osalta moitteettomasta varainhoidosta, avoimuudesta, syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisesta kohtelusta, ottaen huomioon suhteellisuusperiaatteen; 5) käytössä on asianmukaiset järjestelmät ehkäistä ja torjua sääntöjenvastaisuuksia ja petoksia ja lisäksi on huolehdittu raportoinnista ja takaisinperinnästä; ja 6) vakavissa tapauksissa, joissa on kyse petoksesta, lahjonnasta tai eturistiriidasta, toimivaltainen tulojen ja menojen hyväksyjä, Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) toimivaltuuksiensa mukaisesti, Euroopan petostentorjuntavirasto (OLAF) ja Euroopan tilintarkastustuomioistuin (ETT) voivat pyytää lisätietoja ja tehdä tarkastus-, valvonta- tai tutkintakäyntejä. Jotta EU voisi liittyä kansainväliseen aloitteeseen, tulisi siis kaikkien em. ehtojen täyttyä. EU:n osallistumista ei olisi sidottu mihinkään tiettyyn rahoitusosuuden määrään, eikä rahoitusta myöskään olisi kuitenkaan olisi sidottu tiettyjen kustannusten toteutumiseen.

Varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä EDES, artikkelat 93 (4), 138 (2), 139, 142 (1), 143 (1), 145 (5), 146 (2), 147, 152 (1 ja 3) ja 153 (7)

Varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä (EDES) on olemassa oleva tietojärjestelmä, jonka käyttöä komissio ehdottaa huomattavasti laajennettavaksi. Komission mukaan EU:n taloudellisten etujen suojaamiseksi on tarpeen, että jäsenvaltioiden viranomaiset eivät myöntäisi EU-varoja sellaisille epäluotettaviksi todetuille hakijoille, jotka on listattu EDES-järjestelmässä.

Komissio ehdottaa, että EDES-järjestelmän käyttö tulisi pakolliseksi yhteistyöhön perustuvan hallinnoinnin alalla tietyissä erityisen vakavissa tapauksissa ja vastaavasti myös elpymis- ja palautumistukivälineen toimeenpanossa. Tämän tietojärjestelmän käyttöönottoon komissio ei ehdota siirtymäaikaa. Nykyisin EDES on komission käytössä suorassa hallinnoinnissa.

Jäsenvaltioiden viranomaisten olisi tarkistettava hakijoiden tiedot EDES-järjestelmästä ennen EU-varoja koskevien päätösten tekemistä. EDES-järjestelmään olisi pääsy kaikilla henkilöillä ja tahoilla, jotka hallinnoivat EU-varoja. Komission ehdotuksessa on määräykset siitä, millaisia ovat erilaiset poissulkemistilanteet. Ehdotuksen mukaan henkilön tai yhteisön poissulkemiseen johtanut haitallinen toiminta olisi tullut todennettua mm. lainvoimaisessa tuomiossa tai lopullisessa hallinnollisessa päätöksessä taikka ETT:n, OLAF:n tai EPPO:n tarkastuksessa, tilintarkastuksessa tai tutkinnassa. Poissulkeminen voisi perustua mm. todettuihin väärinkäytöksiin, jotka liittyvät petoksiin, lahjuksen ottamiseen tai antamiseen, rikollisjärjestöihin, rahanpesuun, terrorismiin, lapsityövoiman käyttöön, ihmiskauppaan ja eturistiriidan hyödyntämiseen. Pois-

sulkeminen voitaisiin tehdä myös sillä perusteella, että henkilö tai yhteisö on yllyttänyt syrjintään, vihaan tai väkivaltaan tiettyä henkilöryhmää tai ryhmän jäsentä kohtaan. Ennen esim. lopullista tuomiota tai hallintopäätöstä poissulkeminen voitaisiin tehdä alustavan oikeudellisen arvioinnin perusteella. Poissulkeminen voi koskea yhteisön tosiasiallisia omistajia sekä sidosyhteisöjä. Poissulkemista koskeva merkintä tehtäisiin aina komissiossa toimivaltaisen tulojen ja menojen hyväksynnän toimesta. EDES-tutkintaelin antaa komissiolle suosituksia. Jäsenvaltio voisi toimittaa tutkintaelimelle huomionsa. Jäsenvaltiot olisivat vastuussa tietokantaan kirjattujen poissulkemispäätösten tarkistamisesta ja päätösten täytäntöönpanosta. Jäsenvaltion olisi huolehdittava siitä, ettei se toimita komissiolle maksupyyntöjä, jotka sisältävät maksuja poissuljetuille henkilöille tai organisaatioille. Komission ehdotuksessa ei ole täsmällisesti määritelty kaikkia EDES:n osatekijöitä, esimerkiksi miten EU-varojen saaja saisi tietoonsa häntä itseään koskevat rekisterimerkinnot. Jatkovalmistelussa olisi hyödyllistä saada lisäselvitystä menettelyn eri vaiheista ja niihin liittyvistä vastuista, mukaan lukien tilanne, jossa kansallinen viranomainen tekisi poissulkemisen tietojärjestelmään tehdyn merkinnän perusteella.

Muita muutoksia varainhoitoasetukseen, artikkelit 23 (1), 25 (3), 33 (2)(d), 41 (3) (e), 41 (4)(j), 48 (1 ja 2), 61 (2), 86 (3), 88, 89, 99 (4), 104, 108 (2), 109 (1, 2 ja 4), 114 (2 ja 4), 252 (1, 2 ja 5), 270, 271 (1 ja 6) ja 275

Vihreä siirtymä

Komissio ehdottaa, että varainhoitoasetuksen 33 (2) (d) artiklaan sisällytettäisiin periaate merkittävän haitan välttämistä ohjelmissa ja toiminnoissa (do no significant harm). Säännöksessä viitattaisiin asetukseen kestävästä sijoittamisesta helpottavasta kehyksestä ((EU) 2020/852). Komissio perustelee lisäysehdotusta tuloksellisuudella sekä ympäristö- ja ilmastotoimilla. Voimassa olevassa toimielinten välisessä sopimuksessa on 16 kohta, joka mukaan ilmastomuutosta ja monimuotoisuuden vähenemistä ehkäisevään toimintaan tarkoitettuihin tehokkaisiin menetelmiin sisällytetään mahdollisuuksien mukaan viittaus osuuteen, joka osoitetaan EU-budjetista vihreän kehityksen ohjelmaan, johon sisältyy vahingon välttämisen periaate.

Palautettaviin kilpailusakkeihin liittyvät korot

Komissio on uudelleenlaadintaehdotuksessa ottanut huomioon huhtikuussa 2022 antamansa ehdotuksen varainhoitoasetuksen 48, 99, 107 ja 108 artiklojen muuttamisesta (COM (2022) 184 final).

Eturistiriita

Komissio ehdottaa 61(2) artiklaa muutettavan siten, että asianomainen tulojen ja menojen hyväksyjä tai kansallinen viranomainen varmistaa, että asianmukaiset lisätoimet toteutetaan sovellettavan lainsäädännön mukaisesti, mukaan lukien eturistiriitoja koskeva kansallinen lainsäädäntö, jos kyse on kansallisen viranomaisen henkilöstön jäsenestä. Määritelmää noudatettaisiin komission mukaan yhdenmukaisesti yhteistyöhön perustuvan hallinnoinnin rahastoissa.

Toimielinten vastaanottamat lahjoitukset

Komissio ehdottaa uutta säännöstä EU:n toimielinten vastaanottamista lahjoituksista (ehdotettu 25 (3) artikla). Näin voitaisiin tehdä poikkeuksellisissa olosuhteissa nopeammin päätös lahjoituksen hyväksymisestä tai siitä kieltäytymisestä, kun lahjoitus koskee humanitaarista apua, hätäapua, pelastuspalvelua tai kriisihallinta-apua.

Jäsenvaltioiden velvollisuus avustaa EU:n saatavien perinnässä

Komissio ehdottaa varainhoitoasetukseen uutta säännöstä, jonka mukaan jäsenvaltiot avustaisivat EU:n saatavien takaisinperinnässä ja tiedoksiannoissa (ehdotettu 104 artikla). Komission mukaan tämä toteutettaisiin laajentamalla avustuskansallismekanismia, jota nykyisin sovelletaan jäsenvaltioiden välillä direktiivin keskinäisestä avunannosta veroihin, maksuihin ja muihin toimenpiteisiin liittyvien saatavien perinnässä ((EU) 24/2010, jäljempänä perintädirektiivi) mukaisesti, kattamaan myös EU:n saatavat. Perintädirektiivissä säädetään keskinäisestä avunannosta veroihin, maksuihin ja maataloustukiin liittyvien saatavien perinnässä ja velvoitetaan jäsenvaltiot nimeämään toimivaltainen viranomainen tai viranomaiset. Lisäksi, SEUT 299 artiklassa säädetään EU:n saatavien täytäntöönpanokelpoisuudesta. Ehdotettu säännös vaikuttaisi edellyttävän SEUT 299 artiklan mukaisen täytäntöönpanoperusteen ennen kuin jäsenvaltioita edellytettäisiin ryhtymään varsinaiseen täytäntöönpanoon kansallisten menettelyiden mukaisesti. Lisäksi se mahdollistaisi kansallisesti sen, että myös SEUT 299 artiklan mukainen täytäntöönpanomääräys olisi annettava ennen perimisen turvaamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Säännös sisältää kuitenkin myös tämän kanssa ristiriidassa olevia elementtejä. Jatkovalmistelussa olisi tarpeen saada lisätietoja säännösehdotuksen suhteesta voimassa olevaan EU-lainsäädäntöön. Komission ehdotuksessa käytetään EU:n saatavan käsitettä, mutta säännösehdotuksessa on vain yleisellä tasolla määriteltä, millaisia EU:n varojen käytön tilanteita tarkoitetaan. Ehdotuksesta tai sen perusteluista ei käy selkeästi ilmi, millaisia vaikutuksia olisi kansallisille viranomaisille ja mitä kaikkia kansallisia viranomaisia säännösehdotus voisi koskea, mutta vaikuttaa siltä, että hallinnollinen työ lisääntyisi merkittävästi.

Sektorikohtaisia säännöksiä koskevan luvun kumoaminen

Komissio ehdottaa, että poistettaisiin voimassaolevan varainhoitoasetuksen toinen osa, jonka säännökset liittyvät aiempien sektorikohtaisten ohjelmien perussäädöksiin.

3 Ehdotuksen oikeusperusta

Ehdotus perustuu SEUT 322 artiklaan. Sen mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto antavat asetuksilla tavallista lainsäätämismenettelyä noudattaen ja tilintarkastustuomioistuinta kuultuaan varainhoitosäännöt, joissa vahvistetaan varsinkin talousarvion laatimista ja toteuttamista sekä tilinpäätöksen esittämistä ja tilintarkastusta koskevat yksityiskohtaiset säännöt ja säännöt, joilla järjestetään taloushallinnon henkilöstön ja erityisesti tulojen ja menojen hyväksyjien ja tilinpitäjien toiminnan valvonta.

Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen 106 A artiklan mukaan edellä mainittua SEUT:n artiklaa sovelletaan myös atomienergiayhteisön perustamissopimukseen.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan oikeusperusta on asianmukainen.

4 Ehdotuksen suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteeseen

EU:n yleisten varainhoitosääntöjen hyväksyminen kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Toissijaisuusperiaatetta ei sovelleta aloilla, joilla unionilla on yksinomainen toimivalta. Niitä ovat erityisesti SEUT 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut politiikanalat. Lisäksi vain unioni voi antaa säädöksiä perussopimusten toimielinjärjestelmää ja varainhoitoa koskevien määräysten nojalla, joihin myös varainhoitosäännöt kuuluvat.

Komission mukaan ehdotus ei sisällä sellaisia sääntöjä, jotka eivät olisi tarpeen perussopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto pitää ehdotusta kokonaisuutena suhteellisuusperiaatteen mukaisena.

5 Ehdotuksen lainsäädännölliset ja taloudelliset vaikutukset

Varainhoitoasetus on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa unionin jäsenvaltioissa. Varainhoitoasetuksen soveltamisala on Euroopan unionin yleinen talousarvio ja sen toimeenpanoon liittyvät menettelyt.

Komissio kertoo pyrkivänsä ehdotuksellaan parantamaan unionin yleisen talousarvion alaisen talouden ja toiminnan tehokkuutta, tuloksellisuutta ja läpinäkyvyyttä. Komissio toteaa ehdotuksesta, että sillä ei ole vaikutusta EU:n talousarvioon. Komissio ei myöskään ole tehnyt vaikutusten arviointia. Komission mukaan ehdotuksella ei ole sellaisia suoria taloudellisia, ympäristö- tai sosiaalisia vaikutuksia, että vaikutusarvioinnin tekeminen olisi mahdollista tehokkaalla tavalla.

Tässä vaiheessa on tunnistettu seuraavia komission ehdotuksesta johtuvia kansallisia lainsäädännön säätämistarpeita. Esitys edellyttäisi täydentävää kansallista sääntelyä ainakin, jos säädettäisiin komission ehdottamalla tavalla pakollisista tietojärjestelmistä (Arachne, FTS ja EDES) myös yhteistyöhön perustuvassa hallinnossa. Komissio ehdottaa siirtymäaikaa kahden tietojärjestelmän käyttöönottoon: EU-rahoituksen saajien tietojen tallentamista, tietojen louhintaa ja riskien pisteyttämistä koskeva Arachne-järjestelmä ja yleisöjulkisuutta toteuttava FTS-järjestelmä. Muutokset voitaisiin mahdollisesti tehdä valmistauduttaessa vuonna 2028 käynnistyvän MFF-kauden tuleviin rahoitusohjelmiin ja laadittaessa niitä koskevia kansallisia säädöksiä. Komissio ei sen sijaan ehdota EDES-järjestelmän käyttöönottoon siirtymäaikaa, mikä rajoittaisi käytettävissä olevaa aikaa täydentävän kansallisen sääntelyn antamiseen ja muutokseen sopeutumiseen. Jos komission ehdottamat säännökset EDES-järjestelmästä toteutuisivat, tämä voisi tarkoittaa muutostarpeita rahoitusohjelmia koskeviin kansallisiin säädöksiin, mukaan lukien elpymis- ja palautumistukivälinettä koskeva kansallinen lainsäädäntö. Jos EDES-järjestelmä otettaisiin käyttöön ilman siirtymäaikaa, tämä voisi vaikuttaa siihen, että elpymis- ja palautumistukivälineen toimeenpano viivästyisi. Kansallisen lainsäädännön muuttaminen saattaisi olla tarpeen myös, jos toteutuisi komission säännösehdotus, joka koskee jäsenvaltioiden viranomaisten velvollisuutta avustaa EU:n saatavien perinnässä. Täydentävä kansallinen sääntely voisi olla tarpeen esimerkiksi toimivaltaisista kansallisista viranomaisista ja niiden tehtävistä. Esityksen jatkovalmistelun aikana tarkastellaan mahdollisia muita muutostarpeita kansalliseen lainsäädäntöön.

Ehdotuksen perusteluista ei käy ilmi, millaisia välittömiä tai välillisiä taloudellisia vaikutuksia ehdotuksella olisi. Välillisiä vaikutuksia EU:n talousarvioon saattaisi aiheutua esimerkiksi ehdotetusta säännöksestä, joka koskee EU:n liittymistä kansainvälisiin aloitteisiin. Tietojärjestelmiä koskevat ehdotukset aiheuttavat vaikutuksia toimielimille ja virastoille – ainakin tietojärjestelmiä hallinnoivalle ja yleisöjulkisuutta toteuttavalle komissiolle itselleen. Kansallisen budjetin näkökulmasta välillisiä vaikutuksia voisi aiheutua esimerkiksi määrärahojen siirtämisestä vuodelta toiselle, tiettyjen ohjelmien sitoumusten käyttämisestä uudelleen sekä jäsenvaltioiden vapaaehtoisista lisärahoitusosuuksista. Ehdotetut joustot EU-budjetin toimeenpanoon vaikuttaisivat viime kädessä Suomen EU-maksuun sitä korottavasti. Jäsenvaltioiden vapaaehtoisia lisärahoitusosuuksia koskeva yleissäännös voisi lisätä kannustimia tehdä tällaisia esityksiä, mikä lisäisi määrärahatarvetta kansallisessa budjetissa. Kansalliseen budjettiin voi aiheutua vaikutuksia myös säännösehdotuksesta, jonka mukaan EU:n toimielimet voisivat tehdä hankintoja jäsenvaltioiden puolesta. On tarpeen pyrkiä selvittämään komissiolta jatkovalmistelun aikana, millaisia vaikutuksia EU-budjettiin, jäsenvaltioiden kansallisiin budjetteihin sekä EU:n toimielimiin ja virastoihin ehdotuksella olisi.

Ehdotus varainhoitoasetuksen uudelleenlaatimiseksi lisäisi toteutuessaan Suomessa viranomaisten tehtäviä ainakin koskien EU:n saatavien perintää sekä tietojärjestelmiä (Arachne, FTS

ja EDES). On todennäköistä, että tietojärjestelmistä aiheutuisi lisätyötä kansallisissa viranomaisissa yhteistyöhön perustuvassa hallinnoinnissa. Hallinnollisten kustannusten ja tietojärjestelmäkustannusten suuruuteen vaikuttaisi tietojärjestelmien käytettävyys, millaisia vaatimuksia järjestelmiin liittyisi, miten laajasti tietoja kerättäisiin, tulisiko nykytilaan nähden uusia tietotarpeita, miten automaattista tietojen siirto ja käsittely olisi sekä mahdollisten virheellisten kirjausten vaikutukset ja vastuukysymykset. Alustavasti vaikuttaa siltä, että erityisesti EDES-järjestelmä aiheuttaisi kansallisille viranomaisille aiheuttaisi hallinnollista taakkaa. Komission ehdotus saattaisi lisätä riskiä valituksista yhteistyöhön perustuvassa hallinnoinnissa, mikä aiheuttaisi lisätyötä ja myös kustannusriskin kansallisille viranomaisille. Jäsenvaltiolle saattaisi aiheutua taloudellista riskiä myös, jos komissio voisi jättää määriä maksamatta sillä perusteella, että pois-sulkemista ei olisi toteutettu oikein. Lisäksi, komission tietojärjestelmiä koskevat ehdotukset vaikuttaisivat suomalaisiin yhteisöihin ja yksityishenkilöihin, joiden tietoja voitaisiin tallentaa järjestelmiin esimerkiksi rahoituksen saajan tai lopullisen edunsaajan aseman perusteella taikka varhaishavaintaa- ja poissuljentaa varten.

Vaikutuksia kansallisiin viranomaisiin aiheuttaisi todennäköisesti myös säännösehdotus jäsenvaltioiden velvollisuudesta avustaa EU:n saatavien perinnässä. Komission ehdottama avustamisvelvollisuus on laaja, mikä toteutuessaan aiheuttaisi lainsäädäntömuutoksia. EU-budjetin kannalta taloudellinen vaikutus saattaisi olla myönteinen, jos EU:n saatavia pystyttäisiin perimään tehokkaammin, mutta samalla kustannukset voisivat lisääntyä ja hallinnollinen taakka kasvaa kansallisella tasolla. Ehdotus saattaisi lisätä huomattavasti kansallisten viranomaisten työtä EU:n saatavien selvittelyyn, tiedoksiantojen ja perintätoimien toteuttamisessa. Komission ehdotus on selvästi laajempi kuin nykyinen perintädirektiivi, joka koskee jäsenvaltioiden keskinäistä apua verojen, maksujen ja maataloustukien perinnässä. Taloudellisista vaikutuksista kansallisille viranomaisille on tarpeen pyrkiä saamaan lisäselvitystä jatkovalmistelun aikana.

6 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Yksi asetusehdotuksen sisältämistä kokonaisuuksista on tietojärjestelmiä koskeva sääntely. Tietojärjestelmät ovat: i) yksi keskitetty ja integroitu tietotekninen järjestelmä, jota käytettäisiin tietojen rekisteröintiin, tietojen louhintaan ja riskien pisteytykseen (Arachne); ii) järjestelmä EU-varojen saajien ja lopullisten tiedonsaajien tietojen julkaisuun yleisölle (Varainhoidon avoimuuden järjestelmä FTS); ja 3) järjestelmä väärinkäytöksiä tehneiden yhteisöjen ja henkilöiden havaitsemiseksi ja sulkemiseksi EU-rahoituksen piiristä (EDES).

Komissio ei ole laatinut uudelleenlaadintaehdotuksesta vaikutusarviointiasiakirjaa. Komissio toteaa ehdotuksensa perusteluosassa, että ehdotus on EU:n perusoikeuskirjan mukainen.

Suomessa valtiosääntöisesti asetusehdotusta on tältä osin arvioitava erityisesti perustuslain 10 §:n kannalta. Perustuslain 10 § mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu, ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen kuuluu olennaisena osana se, ettei henkilötietoja voida myöhemmin käsitellä tavalla, joka on yhteenso-pimatonta alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistui-men oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (ks. esim. PeVL 13/2016 vp, s. 3-4). Valiokunnan mukaan Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet ovat merkityksellisiä myös EU-sääntelyn valmistelussa (ks. esim. PeVL 15/2017 vp, s. 4 ja PeVL 9/2017 vp, s. 5—6 ja niissä viitatu lausunnot). Suomen perustuslain tulee ohjata valtioneuvoston kannanmuodostusta EU-lainsäädännön valmistelussa (ks. esim. PeVL 20/2017 vp).

Asetusehdotuksella on merkitystä perustuslain kannalta erityisesti siksi, että komissio ehdottaa, että Arachne-, FTS- ja EDES-tietojärjestelmät otettaisiin käyttöön myös yhteistyöhön perustavassa hallinnoinnissa. Nykyisin tietojärjestelmät ovat käytössä komission suorassa hallinnoinnissa. Asetusehdotus lisäisi tietoja käsittelevien toimijoiden määrää. Tiedot koskisivat lähinnä oikeushenkilöitä, mutta EU-varojen saajien ja lopullisten edunsaajien joukossa voi olla myös luonnollisia henkilöitä. Komission mukaan henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on mm. petosten, korruption, päällekkäisen rahoituksen, eturistiriitojen ja muiden sääntöjenvastaisuuksien ehkäiseminen EU-budjetin suojaamiseksi. Lisäksi komission mukaan tarjottaisiin yleisölle paremmin tietoa EU-budjetin käytöstä ja unionin rahoituksen saajista.

Perustuslain 10 §:n kannalta merkityksellisiä ovat asetusehdotuksen säännökset tietojen tallentamisesta, käsittelystä, siirtämisestä ja julkaisusta sekä säännökset oikeusturvatakeista.

Mitä tulee tietojen siirtämiseen, tallentamiseen ja käsittelyyn, asetuksessa olisi tarpeen selkeämmin säätää siitä, miten tietoja luovutetaan suurempina kokonaisuuksina jäsenvaltiosta komissiolle. Asetusehdotuksessa on määritelty, mitä tietoja järjestelmiin tallennetaan, mutta nämä tiedot eroavat järjestelmästä toiseen. Arachne-järjestelmään tallennettaisiin luonnollisista henkilöistä nimi, maakohtainen yksilöllinen tunnistus, syntymäaika ja rahoituksen määrä. EU-varojen saajien tietojen lisäksi tallennettaisiin tosiasiallisten omistajien ja edunsaajien tietoja. Arachne-järjestelmässä tehtäisiin komission mukaan tiedonlouhintaa ja riskien pisteytystä, mutta ei ole täysin selvää, millaista tietojen käsittelyä tarkoitetaan ja mitä tietoja liitettäisiin toisiinsa. Yleisöjulkisuutta varten FTS-järjestelmään tallennettaisiin pääsääntöisesti luonnollisista henkilöistä varojen saajan nimi, sijainti alueen tarkkuudella, rahoituksen määrä ja toimen tarkoitus sekä maakohtainen yksilöllinen tunnistus, jota ei käytetä julkaisutarkoituksessa. EDES-järjestelmään, jota käytetään poissulkemiseen EU:n rahoituksen piiristä määrääjäksi, tallennettaisiin luonnollisista henkilöistä tunnistetiedot, yhteenveto tosiseikoista ja todetuista riskeistä, taustatiedot päätöksentekoa varten sekä tiedot erityistoimenpiteistä luottamuksellisuuden varmistamiseksi. Poissulkemismerkinnät näkisivät EDES-järjestelmässä kaikki EU-budjetin toteuttamiseen osallistuvat tahot. Jatkovalmistelussa henkilötietojen käsittely tulisi rajata siihen, mikä on välttämätöntä ja suhteellista sääntelyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Tulisi säätää riittävän täsmällisesti tiedoista, tietojärjestelmistä, tietojen säilyttämisen enimmäisajoista sekä tietoja käsittelevistä tahoista ja niiden vastuista. Euroopan tietosuojavaltuutettu on lausunnossaan 14/2022 käsitellyt useita henkilötietojen suojan kannalta keskeisiä kysymyksiä ja antanut suosituksia asetusehdotuksen täydentämiseksi mm. tietojen käsittelystä ja säilyttämisestä. Nämä suositukset, jotka koskevat EUDPR-asetuksen soveltamista, ovat huomionarvoisia yleisesti henkilötietojen suojan kannalta.

Tietojärjestelmiä koskevassa sääntelyssä, erityisesti poissulkemisessä, keskeistä ovat oikeusturvatakeet. Asetusehdotuksen mukaan EDES-järjestelmässä olevia tietoja hallinnoitaessa tulee kunnioittaa oikeutta yksityisyyteen ja muita EUDPR-asetuksessa säädettyjä oikeuksia. Ennen poissulkemismerkintää ao. henkilölle tai yhteisölle on ilmoitettava sekä on taattava hänelle oi-

keus puolustukseen. EDES-järjestelmän kannalta oikeusturvakysymykset ovat jatkovalmistelussa tärkeitä, sillä tietyissä tilanteissa alustava poissulkeminen voidaan tehdä jo ennen lopullista päätöstä, esimerkiksi tuomiota tai hallintopäätöstä, ja poissulkeminen voi kestää viisi vuotta.

Asetusehdotuksen mukaan EU-varojen saajien tiettyjä tietoja julkaistaisiin yleisessä tietoverkossa. Komission mukaan julkaisemisessa on otettava asianmukaisesti huomioon luottamuksellisuutta ja turvallisuutta koskevat vaatimukset ja erityisesti henkilötietojen suoja. Henkilötiedot poistettaisiin kahden vuoden päästä sen varanhoitovuoden päättymisestä, jolloin tukiehdot sisältävä sopimus tehtiin. Tietoja ei toimitettaisi julkaistavaksi esimerkiksi tilanteissa, joissa se saattaisi uhata kyseisen henkilön oikeuksia ja vapauksia sellaisina kuin ne ovat suojattuina EU:n perusoikeuskirjassa. Komission esityksestä ei käy ilmi, miten ja millaisia hakuja EU:n varojen saajista voitaisiin tehdä yleisölle julkisella internet-sivulla. Perustuslain näkökulmasta henkilötietojen julkistaminen yleisenä tietopalveluna edellyttää oikeusturvan takeiden ja perusoikeusjärjestelmän tavoitteiden kannalta hyväksyttäviä perusteita ja lisäksi henkilötietoja ei tulisi voida hakea massahakuina, vaan vain yksittäisinä hakuina. FTS-järjestelmän ja keskitetyn internet-sivuston lisäksi julkaistaviksi voisivat tulla EDES-järjestelmän mukaiset poissulkemiset – tosin luonnollisten henkilöiden kohdalla vain poikkeuksellisesti. Jatkovalmistelussa olisi otettava huomioon, että yleisessä tietoverkossa julkaistaan vain yleisön tiedonsaannin kannalta välttämättömät henkilötiedot. Lisäksi olisi tarpeen tarkentaa, mitä ei-julkaistavia taustatietoja kerätään ja miten niitä käsitellään turvallisesti. Euroopan tietosuojavaltuutettu piti lausunnossaan yleisöjulkisuuden osalta myönteisenä komission ehdotuksen tasapainottelua yhtäältä avoimuuden ja toisaalta saajien yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan välillä.

Asetusehdotuksen jatkovalmistelun aikana on syytä varmistua säännösten yhdenmukaisuudesta EU:n tietosuojasääntelyn (EUDPR-asetus ja asetukset (EU) 2016/679 (jäljempänä yleinen tietosuojasäätely)) kanssa. Järjestelmien olennaisista piirteistä, kuten eri toimijoiden tehtävistä ja vastuista sekä tietojen käsittelyn välttämättömyydestä ja käyttötarkoitussidonnaisuudesta, olisi säädettävä varainhoitoasetuksessa. Olisi tarkennettava, mitä luonnollisten henkilöiden tietoja on perusteltua edellyttää toimitettavaksi ja käsitellä.

7 Ahvenanmaan asema

Varainhoitoasetuksen säännökset voivat tulla sovellettaviksi Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa, kuten maakunnan hallinnoidessa Euroopan unionin yleiseen talousarvioon kuuluvia varoja.

8 Muiden jäsenvaltioiden kannat

Jäsenvaltioiden kannanmuodostus on vielä kesken.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely EU:ssa

Valtioneuvoston kirjelmä muistioineen on laadittu valtiovarainministeriössä. Muistio on käsitelty EU34-budjettijaostossa 20.9. ja EU-ministerivaliokunnassa 30.9.

Neuvostossa varainhoitoasetusehdotusta käsitellään budjettikomiteassa. Komissio on esitellyt ehdotuksensa, minkä jälkeen artiklakohtainen käsittely alkaa syksyllä 2022. Käsittelyn neuvostossa ja tämän jälkeen Euroopan parlamentissa arvioidaan jatkuvan vuoden 2023 puolelle.

Euroopan parlamentissa asiasta mietinnön valmistelevat jaetulla vastuulla parlamentin budjettivaliokunta (BUDG) sekä talousarvion valvontavaliokunta (CONT). Esittelijöinä toimivat Nils Ušakovs (BUDG; S&D, LV) ja Monika Hohlmeier (CONT; EPP, DE).

Euroopan tilintarkastustuomioistuimissa valmistelee asiasta omaa lausuntoaan, joka alustavan tiedon mukaan annetaan vuoden 2022 lokakuussa.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että unionin varojen käyttöä tehostetaan siten, että kunnioitetaan budjettiperiaatteita ja että sääntely vastaa monivuotista rahoituskehystä (MFF) koskevaa sopua. Valtioneuvosto tukee varainhoitoasetukseen tehtäviä muutoksia, jotka tosiasiallisesti yksinkertaistavat tai teknisesti päivittävät sääntelyä sekä tukevat EU:n taloudellisten etujen suojaamista lisäämällä varainkäytön läpinäkyvyyttä. Varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinnassa on huolehdittava, ettei budjettivallan käyttäjien toimivaltuuksia ja tosiasiallisia toimintamahdollisuuksia kavenneta, eikä kansallisten viranomaisten hallinnollista taakkaa kasvateta suhteettomasti tai tarpeettomasti. Siltä osin kuin komissio ehdottaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia kansallisille viranomaisille, näiden säännösmuutosten tulee olla yksiselitteisiä ja asianmukaisesti perusteltuja. On tärkeää, että varainhoitoasetuksen uudistus pysyy jatkovalmistelussa kohdennettuna osauudistuksena.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että varainhoitoasetuksen uudelleenlaadinnassa vältetään tulkinvaraisia säännöksiä. Keskeiset käsitteet on määriteltävä selkeästi joko varainhoitoasetuksessa tai viittaussäännöksellä. Sääntelyn tulee olla mahdollisimman täsmällistä ja tarkkarajaista. Tämä on erityisen tärkeää säännöksissä, joita sovelletaan tai joilla on välillisiä vaikutuksia laajemmin kuin vain viranomaistahoihin. Jatkovalmistelun aikana tulee tarkastella oikeuksien toteutumisen ja oikeusturvan näkökulmasta säännösehdotuksia, joilla luodaan yhteisöille ja henkilöille velvollisuuksia sekä säännöksiä, jotka muutoin koskevat heidän oikeuksiaan.

Tässä vaiheessa valtioneuvosto muodostaa seuraavia yksityiskohtaisempia kantoja.

Yhteensovittaminen vuosien 2021-2027 monivuotiseen rahoituskehykseen

Valtioneuvosto tukee komission ehdotusta, että 6 artiklaan otettaisiin viittaussäännös yleiseen ehdollisuusasetukseen.

Valtioneuvosto ei pidä perusteltuna komission säännösehdotuksia, joissa kirjattaisiin varainhoitoasetukseen MFF-sovun ohjelmien perussäädösten säännöksiä erityisesti, kun kyse on budjettiperiaatteista poikkeamisesta. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti 12 artiklaan ehdotettuihin muutoksiin, jotka tarkoittaisivat poikkeuksia pääperiaatteeseen, jonka mukaan käyttämättömät määrärahat peruutetaan varainhoitovuoden päättyessä. Valtioneuvosto suhtautuu erittäin varauksellisesti 15 (4) artiklaa koskevaan ehdotukseen, mikä tarkoittaisi huomattavaa laajennusta verrattuna MFF-sopuun vapautettujen sitoumusten automaattisesta uudelleenkäytöstä. Komission ehdottaman uuden 15 (4) artiklan mukaisesti käyttämättä jääneet, vapautetut sitoumukset otettaisiin automaattisesti uudelleen käyttöön tietyissä ulkosuhderahoituksen ohjelmissa.

Käyttötarkoitukseensa sidotut tulot

Valtioneuvosto voi tukea ehdotusta, jonka mukaan raportointi kohdistuisi kaikkiin ulkoisiin käyttötarkoitukseensa sidottuihin tuloihin, eikä ainoastaan elpymisvälineestä tuleviin tuloihin. Valtioneuvosto ei pidä perusteltuna ehdotusta, jonka mukaan seuraavaa vuotta koskeva ennuste

ulkoisista käyttötarkoituksensa sidotuista tuloista annettaisiin tulevaisuudessa loppuvuonna lopullisen talousarvion liitteessä. Voimassa olevan varainhoitoasetuksen mukaan ennuste annetaan talousarvioesityksen valmisteluasiakirjassa alkukesällä. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota riittävän aikaiseen tiedonsaantiin.

Valtioneuvosto ei pidä perusteltuna komission ehdottamaa yleissäännöstä, jolla mahdollistettaisiin jäsenvaltioiden vapaaehtoiset lisärahoitusosuudet omien varojen järjestelmän mukaisten EU-maksujen lisäksi. Valtioneuvoston mukaan muutos voisi välillisesti lisätä painetta jäsenvaltioiden lisärahoitusosuuksille unionin ohjelmiin, välineisiin ja toimintoihin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä saada lisätietoja komission ehdotuksesta käsittelyn edetessä.

EU:n rahoitusosuudet maailmanlaajuisiin aloitteisiin

Valtioneuvosto suhtautuu käytettävissä olevien tietojen perusteella alustavasti varauksellisesti uuteen säännökseen, jonka mukaan EU voisi osallistua ja tehdä rahasuorituksia kansainvälisiin aloitteisiin. Säännösehdotuksen käytännön soveltamistilanteita ja vaikutuksia pyritään jatkovalmistelun kuluessa selvittämään. Rakenteeltaan löyhiin kansainvälisiin aloitteisiin liittyminen edellyttää hyvän varainhoidon näkökulmasta vahvoja perusteluja. Kansainvälisistä aloitteista, jotka eivät ole välttämättä oikeushenkilöitä, voi olla haasteellista varmistua niiden moitteettomasta varainhoidosta ja toiminnan tuloksellisuudesta. On myös varmistuttava yhdenmukaisuudesta EU:n omien varojen järjestelmän kanssa siltä osin, kuin yhtenä soveltamisen ehtona olisi vähintään yhden jäsenvaltion osallistuminen samaan aloitteeseen.

Varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä EDES

Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti siihen, että varhaishavainta- ja poissulkemisjärjestelmä EDES tulisi pakollisesti sovellettavaksi myös kansallisten viranomaisten päätöksenteossa sekä useisiin sisällöllisiin muutoksiin, joita komissio ehdottaa asetuksen artikloihin EDES-järjestelmän osalta. Esimerkiksi osa poissulkemisperusteisiin ehdotetuista muutoksista vaikuttaa tulkinnanvaraisilta. Valtioneuvosto voisi mahdollisesti harkita EDES-järjestelmän käyttöä vapaaehtoisuuden pohjalta yhteistyöhön perustuvassa hallinnoinnissa sekä elpymis- ja palautumistukivälineen tyyppisessä hallinnointitavassa. Jos komission ehdotus kuitenkin saisi laajaa kannatusta neuvostossa jatkovalmistelun aikana, tulisi joka tapauksessa säätää riittävän pitkstä siirtymäajasta vähintään vuoden 2027 loppuun saakka. EDES-järjestelmään ja henkilötietojen suojaan liittyen, varainhoitoasetuksen jatkovalmistelun aikana tulee ottaa huomioon Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnossaan tekemät suositukset, jotta asetus täyttää tietosuojasääntelyn vaatimukset.

Jäsenvaltioiden velvollisuus avustaa EU-saatavien perinnässä

Valtioneuvosto suhtautuu käytettävissä olevien tietojen perusteella varauksellisesti ehdotettuun säännökseen, joka voisi laajentaa huomattavasti kansallisten viranomaisten velvollisuuksia ja näin ollen myös hallinnollista raskautta verrattuna nykyiseen perintädirektiiviin. Säännösehdotuksen vaikutuksia ja suhdetta voimassaolevaan EU-lainsäädäntöön pyritään jatkovalmistelussa selvittämään. Komission tulisi korvata jäsenvaltioille tiedoksiannoista ja EU:n saatavien perinnästä aiheutuneet kustannukset.

Otto- ja antolainaus

Valtioneuvosto voi alustavasti hyväksyä komission ehdotuksen otto- ja antolainauksen raportointia koskevien säännösten tarkistamisesta. Jatkovalmistelussa on tarpeen varmistaa, että

kaikki olennaiset tiedot raportoidaan myös jatkossa ja että raportoinnin ajankohdat ovat tarkoituksenmukaisia.

Rahoitusvälineet, talousarviotakuut ja rahoitustuki sekä raportointi

Valtioneuvostolla ei ole huomautettavaa teknistyyppisiin tarkistuksiin komission ehdotuksessa. Säännösmuutoksista, joilla on sisällöllisiä vaikutuksia, on jatkovalmistelun aikana tarpeen huomioida, että myös tulevaisuudessa kaikki oleelliset tiedot raportoidaan oikea-aikaisesti.

Avustukset ja palkinnot sekä EU:n toimielinten antamat muut kuin rahalliset lahjoitukset

Valtioneuvostolla ei ole huomautettavaa teknistyyppisiin tarkistuksiin komission ehdotuksessa. Valtioneuvosto voi lähtökohtaisesti hyväksyä sen, että palkintoja ja EU:n toimielinten muita kuin rahallisia lahjoituksia koskevaa sääntelyä sisällytetään varainhoitoasetukseen.

Julkiset hankinnat ja korvaukset ulkopuolisille asiantuntijoille

Varainhoitoasetuksen julkisia hankintoja koskevan sääntelyn tulee noudattaa mahdollisimman pitkälle hankintadirektiiviä ja sähköisen laskutuksen direktiiviä. Varainhoitoasetuksen hankintoja koskevaan sääntelyyn voidaan harkita tarkennuksia pandemian oppien huomioon ottamiseksi, esimerkkinä ehdotus, että EU:n toimielin, elin tai täytäntöönpanovirasto voisi tehdä poikkeustilanteessa hankinnan jäsenvaltioiden puolesta. Tällaisten sääntelyn tulisi olla riittävän täsmällistä esimerkiksi eri tahojen tehtävistä ja vastuista, menettelyn vaiheista, hankinnan kohteena olevien tavaroiden ja palveluiden toimittamisesta sekä kustannusten jakautumisesta.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti hankintojen ekologisuuden parantamiseen ja digitalisaation hyödyntämiseen EU-hankinnoissa kuitenkin niin, ettei esimerkiksi digitalisaatiosta aiheutu suhteetonta painetta hallintomenoille. Valtioneuvosto ei alustavasti pidä perusteltuna komission ehdotusta siitä, että tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa ulkoisille asiantuntijoille voitaisiin maksaa nykyistä korkeampia korvauksia.

EU-rahoituksen saajien tietojen rekisteröinti, tiedonlouhinta ja keskitetty julkaisu

Valtioneuvosto ei alustavasti pidä perusteltuna keskitettyä EU-tasoista järjestelmää EU-rahoituksen saajien tietojen rekisteröintiin, tiedonlouhintaan ja keskitettyyn julkaisuun. Jos käyttövelvollisuus kuitenkin laajennettaisiin yhteistyöhön perustuvaan hallinnointiin, valtioneuvosto pitää myönteisenä pitkää siirtymäaikaa sekä ohjeistuksen ja koulutuksen tarpeen huomioimista. Myös tietojärjestelmän käyttäjäystävällisyyteen pitää kiinnittää huomiota. Kansallisille viranomaisille aiheutuvan hallinnollisen taakan tulisi olla mahdollisimman kevyt. Erityisesti tulisi välttää säännöksiä, jotka edellyttävät manuaalista tietojen käsittelyä.

Julkisuuden ja salassapidon kannalta on tärkeää, ettei varainhoitoasetuksessa rajoiteta saajien tietojen keräämisen ja julkaisun osalta kansallisen asiakirjajulkisuuden tai salassapidon toteuttamista. Varainhoitoasetuksen säännösten ei tule sulkea pois samoihin tietoihin liittyvää tai niitä laajempaa kansallista luovutustoimivaltaa. Varainhoitoasetuksen tulee täyttää tietosuoja-sääntelyn (EUDPR-asetuksen ja yleisen tietosuoja-asetuksen) vaatimukset. Henkilötietojen käsittelyä on syytä täsmentää jatkovalmistelussa mm. rajoittamalla siihen, mikä on välttämätöntä ja suhteellista tavoitteiden saavuttamiseksi, tarpeesta nimenomaisesti säätää käsiteltävien henkilötietojen luokista ja tietojen lähteistä, tietojen laadun ja paikkansapitävyyden varmistamisesta, tietojärjestelmän suunnittelusta ja tarvittavista turvatoimista sekä tietojen säilyttämisen enimmäisajasta.

Välillinen hallinnointi

Välillisessä hallinnoinnissa tulisi mahdollisimman pitkälle noudattaa sitä, mitä muun tyyppisistä hallinnointitavoista säädetään. Jatkovalmistelun kuluessa tulee arvioida vaikutuksia EU:n toimielinten, elinten ja virastojen hallintomenoihin, toteutuskumppanien hallintomenoihin sekä varmistaa, että mahdolliset vaikutukset jäsenvaltioiden viranomaisiin ovat perusteltuja ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. EU:n taloudellisia etuja tulee suojata.

EU:n myöntämismenettelyt, jotka koskevat turvallisuutta ja yleistä järjestystä

Valtioneuvosto ei pidä alustavasti perusteltuna, että varainhoitoasetukseen otettaisiin säännös, jossa mahdollistettaisiin turvallisuutta ja yleistä järjestystä koskevien ehtojen asettaminen. Jos tällainen säännös lisättäisiin asetukseen, olisi varmistettava, ettei se vaarantaisi EU:n ja jäsenvaltioiden välistä toimivallan jakoa turvallisuuden ja yleisen järjestyksen aloilla. Jos säännös lisättäisiin, tulisi se muotoilla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Soveltamisalan tulisi rajoittua välttämättömään. Kansallisten viranomaisten hallinnollista raskautusta ei lähtökohtaisesti tulisi lisätä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä saada lisätietoja komission ehdotuksesta käsittelyn edetessä.

Vihreä siirtymä

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti riittävänä, että merkittävän haitan välttämiseen ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan viitataan toimielinten välisen sopimuksen 16 kohdassa. Käytettävissä olevien tietojen perusteella ei olisi tarvetta lisätä nimenomaista viittausta merkittävän haitan välttämiseen (do no significant harm) ohjelmissa ja toiminnoissa asetuksen 33 (2) artiklaan. Valtioneuvosto katsoo, että merkittävän haitan välttämisen periaatetta tulee tarvittaessa arvioida sektorisäädöskohtaisesti varainhoitoasetuksen kaltaisen yleissääntelyn sijaan. Valtioneuvosto pitää tärkeänä saada lisätietoja komission ehdotuksesta käsittelyn edetessä.

Palautettaviin kilpailusakkeihin liittyvät korot

U-kirjelmässä U 49/2022 vp on muodostettu kanta komission aiempaan esitykseen kilpailusakkeihin liittyvistä koroista ja niiden käsittelystä EU-budjetissa. Valtioneuvosto katsoo, että aiempi muutosesitys ja uudelleenlaadintaesitys olisi tarkoituksenmukaista käsitellä yhdessä.

Eturistiriidat

Valtioneuvosto voi alustavasti hyväksyä sen, että kansallinen lainsäädäntö mainittaisiin varainhoitoasetuksen 61 (2) artiklassa sellaisissa tapauksissa, joissa on kyse kansallisen viranomaisen henkilöstön jäsenestä.

Sektorikohtaisia säännöksiä koskevan osan kumoaminen

Valtioneuvosto voi lähtökohtaisesti hyväksyä komission ehdotuksen kumota voimassaolevan varainhoitoasetuksen toinen osa, joka koskee aiempien ohjelmien perussäädöksiä.

Ehdotuksen kokonaisuus

Komission ehdottamien sisällöllisten muutosten osalta valtioneuvosto tarkastelee vielä ehdotuksen tarpeellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta, oikeusvarmuutta ja taloudellisia vaikutuksia.

Valtioneuvosto määrittelee lopullisen kantansa varainhoitoasetuksen kokonaisuuteen käsittelyn edetessä neuvostossa ja parlamentissa Suomen kokonaisuuteen huomioiden.